

سوال

در حدیث وارد شده است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «هر کس بشنود که مردی گم شده‌اش را در مسجد جار می‌زند، بگوید: الله آن را به تو بازگرداند؛ چرا که مساجد برای این کار بنا نشده‌اند». با توجه به این حدیث، اگر شخصی چیز ارزشمندی را در مسجد گم کند و آن را [عمومی] اعلام نکند، بلکه فقط به امام یا متولی مسجد خبر دهد، آیا مشمول این نهی می‌شود؟ و آیا نهی وارد شده در حدیث، مخصوص کسی است که چیزی گم کرده یا شامل هر نوع اعلان و جار زدن در مسجد می‌شود؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً:

جست‌وجوی گم شده یا اعلام آن در مساجد جایز نیست؛ زیرا مساجد برای این کار ساخته نشده‌اند، بلکه برای برپایی ذکر خداوند بنا شده‌اند. رسول الله ﷺ فرمودند: «هر کس شنید کسی در مسجد دنبال گم شده‌ای می‌گردد، باید بگوید: الله آن را به تو بازگرداند؛ چرا که مساجد برای این کار ساخته نشده‌اند»؛ به روایت مسلم (568).

همچنین مردی در مسجد سراغ شتر سرخ خود را گرفت، پس پیامبر ﷺ فرمودند: «پیدایش نکنی؛ همانا مساجد برای همان مقصودی ساخته شده‌اند که برایش بنا شده‌اند»؛ به روایت مسلم (569).

نووی رحمه الله می‌گوید: «سخن ایشان که فرمودند: «پیدایش نکنی» و دستور دادند که چنین گفته شود، در واقع مجازاتی برای او به خاطر مخالفت و نافرمانی او است؛ و سزاوار است شنونده بگوید: «پیدایش نکنی، چرا که مساجد برای این کار ساخته نشده‌اند» یا بگوید: «پیدایش نکنی، همانا مساجد برای همان مقصودی ساخته شده‌اند که برایش بنا شده‌اند»؛ همان‌گونه که رسول الله ﷺ فرمودند».

ابن عبدالبر رحمه الله می‌گوید: «الله متعال مساجد را خانه‌هایی یاد کرده که امر کرده [قدر و منزلتشان] بالا برده شود و نامش در آن‌ها یاد شود و صبح و شام در آن تسبیح او گویند: **فِي بُيُوتٍ أَذْنُ اللَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ** [نور: ۳۶] (در مساجدی است که الله امر کرده است تا [قدر و منزلتشان] گرامی داشته شود و نامش در آنها

برده شود [و] در آنجا بامدادان و شامگاهان او را به پاکی بستانند؛ پس مساجد برای این ساخته شده‌اند و شایسته است از هر آنچه برایش بنا نشده‌اند پاک نگاه داشته شوند». به نقل از «الاستذکار» (۲ / ۳۶۸).

بیهقی در «السنن» (۲۰۷۶۳) روایت کرده است که عمر بن خطاب رضی الله عنه در کنار مسجد صحنی ساخت و آن را «بطیحاء» نامید و می‌فرمود: «هر کس می‌خواهد لغو بگوید یا شعری بخواند یا صدایش را بلند کند، به این صحن برود». به نقل از «الاستذکار» (۲ / ۳۶۸).

هر کس می‌خواهد دنبال گم‌شده‌ای بگردد باید به بیرون مسجد برود، و اگر کاغذی بنویسد و آن را به دیوار خارجی مسجد آویزان کند اشکالی ندارد.

اگر کسی چیزی را در مسجد گم کرد و خواست آن را به امام مسجد یا مؤذن یا کارگر آنجا خبر دهد تا اگر کسی آن را یافت به صاحبش برساند یا مواردی از این دست، چنانچه میان خودشان باشد اشکالی ندارد.

شیخ ابن باز رحمه الله می‌گوید: «مساجد برای جست‌وجوی گم‌شدگان یا خرید و فروش ساخته نشده‌اند، بلکه برای عبادت الله و طاعت او با نماز و ذکر و حلقه‌های علم و مانند آن بنا شده‌اند. نوشتن برگه و آویزان کردن آن در مسجد، اگر بر دیوار خارجی یا در بیرونی باشد اشکالی ندارد؛ اما از داخل شایسته نیست؛ چون شبیه به سخن گفتن است و ممکن است مردم را با خواندن آن سرگرم کند. آنچه برای ما روشن است این است که این کار جایز نیست، زیرا آویزان کردن اوراق در مسجد به معنای جست‌وجوی گم‌شدگان است؛ اما اگر بر دیوار پشتی یا در مسجد و خارج از آن نوشته شود اشکالی ندارد». به نقل از «فتاوی نور علی الدرب» (۲ / ۷۰۹) به صورت خلاصه.

شیخ ابن عثیمین رحمه الله می‌گوید: «مساجد از آنجا که الله آن‌ها را به خود نسبت داده و پیامبر ﷺ آن‌ها را به پروردگارش نسبت داده و خداوند امر نموده که حرمت آن برافراشته شوند، و احکام و احترام و تعظیم خاصی دارند. از احکام مساجد این است که خرید و فروش در آن‌ها - خواه کم باشد یا زیاد - جایز نیست. همچنین جست‌وجوی گم‌شده؛ مثلاً مردی بیاید و بگوید: فلان چیز را گم کرده‌ام، مانند کیف پول؛ این کار حرام است و جایز نیست، حتی اگر گمان قوی داری که در مسجد دزدیده شده است. نگو چطور به آن برسم؟ بیرون مسجد کنار در بنشین و بگو: خداوند به شما پاداش دهد، فلان چیز را گم کرده‌ام. مهم این است که ای برادران، احترام مساجد باید حفظ شود». به نقل از «شرح ریاض الصالحین» (ص ۲۰۱۴) به صورت خلاصه.

علمای انجمن دائمی می‌گویند: «می‌توان اعلان را بیرون در مسجد و در مکانی مشخص چسباند تا مردم آن را بشناسند». به نقل از «فتاوی اللجنة الدائمة» (۵ / ۲۷۵).

ثانیاً:

نهی وارد شده شامل هرگونه اعلان یا جست‌وجو در مسجد می‌شود، مگر اعلانی که دربارهٔ یک طاعت باشد که در آن صورت اشکالی ندارد.

علمای انجمن دائمی می‌گویند: «جایز نیست که مساجد یا بخشی از تأسیسات یا صحن‌های وابسته به آن که خارج از مسجد هستند، میدانی برای نمایش نشریات و تابلوهای تبلیغاتی و اعلانات تجاری شوند؛ خواه برای مدارس باشد یا کارخانه‌ها یا مؤسسات یا غیر آن‌ها؛ زیرا مساجد برای عبادت الله تعالی اعم از نماز و ذکر و یادگیری و آموزش علم و قرائت قرآن و دیگر امور دینی بنا شده‌اند. پس واجب است مساجد را از این موارد پاک نگاه داشت و حرمتشان را رعایت کرد و کوشید تا مردم با چیزهایی که آن‌ها را از عبادت الله و توجه به آخرت باز می‌دارد سرگرم نشوند». به نقل از «فتاویٰ اللجنة الدائمة» (۵ / ۲۷۶-۲۷۷) به صورت خلاصه.

از شیخ ابن عثیمین رحمه الله پرسیده شد: در یکی از مساجد اعلام شد که برای هر کس می‌خواهد روزه بگیرد در روزهای پنج‌شنبه افطاری فراهم است، حکم آن چیست؟ ایشان پاسخ دادند: «این اعلان اشکالی ندارد؛ چون اعلانی برای دعوت به خیر است و مقصود از آن خرید و فروش نیست. آنچه حرام است، اعلان خرید و فروش یا اجاره و کرایه است که مساجد برای آن ساخته نشده‌اند؛ اما دعوت به خیر و اطعام و صدقه اشکالی ندارد».

همچنین از ایشان سؤال شد: حکم قرار دادن برخی اعلانات در مسجد چیست؟ مانند اعلان کاروان حج یا عمره، یا اعلان برگزاری سخنرانی‌ها یا درس‌های علمی؟ ایشان پاسخ دادند: «اما آنچه اعلانی برای یک طاعت باشد اشکالی ندارد؛ چرا که طاعت از مواردی است که انسان را به الله نزدیک می‌کند و مساجد برای طاعت حق سبحانه و تعالی بنا شده‌اند. اما آنچه مربوط به امور دنیا باشد جایز نیست، ولی می‌توان آن را روی دیوار خارجی مسجد اعلان کرد. [تبلیغ] کاروان‌های حج امری دنیوی هستند، لذا معتقدیم نباید در داخل اعلان شوند. اما حلقه‌های ذکر - مانند دوره‌های علمی - خیر محض هستند و اشکالی ندارد که در داخل مسجد اعلام شوند؛ زیرا خیر هستند». به نقل از «شرح منظومة القواعد الفقهية» (ص/۵۲) به صورت خلاصه.

والله اعلم.